

25 aastat Eesti NSV vabastamisest

LEMBIT PÄRN,

Eesti Kaardiväe Tallinna korpuse
endine komandör

Juba Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni künnisel oli Eestis rajatud bolševike juhtimisel alus revolutsiooni relvastatud jõududele — punakaardile — hiljem aga ka Punaarmee regulaarväeosadele.

Ändmeil, mis põle sugugi täielikud, oli 1918. aasta veebruariks Eestis punakaardis 5000 meest. Veebruarist kuni septembrini formeeriti esmakordselt Punaarmee regulaarväeosad: Tallinna, Tartu, Narva, Viljandi töölispolgud, jaalaväe ja ratsaväe tagavarapolk, mitu suurtükiväe- ja spetsiaalset allüksust, mis koondati 1919. aastal kaheks brigadiks ja hiljem üheks Eesti diviisiks. Diviisi võitlestee algas 1918. a. Uraalis ja kärmis põhjas, kus löödi lahinguid Wrangeli ja Denikiniga, ning lõpetas 1921 aastal Aasovi ja Musta mere rannikul.

* * *

1940. aastal kukutasid Eesti töölised Eestimaa Kommunistliku Partei juhtimisel kodanluse diktatuuri ja kehtestasid nõukogude

võimu. Aga juba aasta hiljem, 22. juunil 1941 tungis fašistlik Saksamaa sõda kuulutamata kallale NSV Liidule. Algas Nõukogude rahvaste sõda fašistliku Saksamaa ja tema liitlaste vastu, mis oli kõige raskem kõigist meie kodumaa vastu peetud sõdadest.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei üleskutse üldrahvaliku võitluse arendamiseks fašistlike röövvallutajate vastu kutsus sõja esimestest päevadest Eesti NSV töötajate hulgas esile patriotismitunde suure tõusu. Selleks ajaks, kui algasid lahingud Eesti NSV territooriumil, oli vabatahtlikest formeeritud 17 hävituspataljoni (maakondade ja suurte linnade arvu järgi), Tallinna ja Narva kommunistlikud töölispolgud, Tartumaa ratsaväesalk, Türi soomusrong, Tallinna ja Tapa raudeteelaste rühmad, ühtekokku ligi 10 000 relvastatud vabatahtlikku võitlejat.

Lahingud Eesti territooriumil 18. hitlerliku armee vägedega algasid 7 juulil 1941. a. Pärnu ja Tartu lähistel. Ja alles 1. augustil õnnestus vaenlasel suurte kaotuste hinnaga tungida kiiluna Balti mereni Kunda rajoonis, lõhestades sellega meie väed kahte ossa, kellest üks oli sunnitud taganema Tallinna, teine Narva. Ägedad lahingud Narva pä-

rast kestsid 17. augustini, Tallinna pärast koguni 1941. a. 27. augustini. Seal paistsid Punaarmee 8. armee regulaarväeosade ja Balti Punalipulise Mereväe võitlejate kõrval silma ka töölispolkude ning hävituspataljonide võitlejad. Verised võitlused Eesti mandril jätkusid Haapsalu piirkonnas kuni 1. septembrini, Virtsus 15. septembrini. Saartel hoidsid viimased kaitsjad Osmussaarel tugipunkti käes kuni 3. detsembrini. Kangelaslikud võitlused Eestis 1941. aastal hoidsid hitlerlaste vägesid eemal revolutsiooni hällist — Leningradist. Eestis hävitati palju vaenlase elavjõudu ja sõjatehnikat.

Kodumaa eest võideldes kandis eesti töötav rahvas suuri kaotusi. Hukkus ligi 60 protsenti vabariigi parteiaktiivist, ligi 75 protsenti kommunistlikest noortest ja 31 protsenti EKP Keskkomitee töötajatest. Fašismi ohvriteks langevad 26 protsenti rajoonide ja linnade täitevkomiteede ja 63 protsenti valdade parteikomiteede töötajaid. Okupatsioonipäevil hävitasid fašistid 61 300 rahulikku elanikku. Mahalastud ja piimatud inimeste hulgas oli lapsi, naisi ja rauku.

1941. aasta lahinguis võitlesid Looderindel, Porhovi ja Pihkva

rajoonis ka Eesti 22. territoriaalkorpuse sõjamehed, tekitades kahe kuu jooksul kajtselahingutega 56. Mansteini mehhaniseeritud korpusele suurt kahju. Enamik 22. korpusest, samuti hävituspataljonide vabatahtlikud moodustasid edaspidi 8. Eesti korpuse tuumiku. See võitles aastail 1942—1945 vallutajate vastu Kalinini, Leningradi ja 2. Balti rinde koosseisus 1417-st Suure samaasõja päevast 916, olles vastasega vahetus kokupuutes 344 päeva, seega peaaegu aasta. Aktiivne lahingutegevus kestis 123 päeva, nendest Velikije Luki all 37, Eestis 89 ja Kuramaal 17 päeva.

Korpus võttis osa Velikije Luki, Novosokolniki, Neveli, Narva, Tallinna, Haapsalu, Kuressaare, viie sadama, üle 40 väikelinna ja üle 4100 asula vabastamisest.

Koos teiste väeosadega purustas korpus 26 jalaväe- ja 6 suurtükiväepolku ning üle 30 muu allüksuse. Hävitati 24 900 vaenlase sõdurit ja ohvitseri. Rivist löödi välja üle 33 000 mehe ja võeti vangi 5534. Hävitati palju vaenlase sõjatehnikat. Saadi hulgaliselt trofeesid.

(Järgneb)